

שמות כי תשא על פי הדברים האלה

בסופה של פרשת השבוע, מצווה הקב"ה את משה :

כָּתֹב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל :

פירוש הביטוי "על פי", על פי מילון אבן שושן הוא : בְּהִתְאֵם, לְפִי.

אך חז"ל, דרשו את הפסוק הזה בצורה שונה לגמרי :

אמר רבי יוחנן : לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר :

"כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל". (גיטין ס :)

לדעתם, "על פי", משמעו כמו "על פה", והוא רומז לתורה שבעל פה, שהיא עיקרה של הברית.

כאשר פוגשים דרש מסוג זה, שאיננו תואם לכאורה לפשט הדברים, יש לחפש את עומק הפשט, שהביא את חז"ל לומר את דבריהם. במקרה זה נראה, שחז"ל ניתחו את כלל הפרשה, ומצאו בה תהליך, שעיקרו מגולם בתורה שבעל פה.

המעשה הראשון שעושה משה רבנו, לאחר שהוא רואה את העגל ואת המחולות, הוא להשליך מידי את שני הלוחות ולשבר אותם תחת ההר. תגובתו של משה, יכולה להיות מוסברת כתגובת נגד למניע שהביא את עם ישראל לחטא – התלות.

את מעשה העגל פותחת התורה בפסוק :

וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשָׁשׁ מֹשֶׁה לָרְדֹת מִן הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מִמִּצְרָיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ :

גם לאחר היציאה ממצרים, לא הצליח העם להשתחרר מן התכונה העיקרית של העבדות – התלות במנהיג. עם ישראל מגלה תכונות של פרופיל התקשורות חרדתי, ומן הרגע שהם חושדים שמשה מאחר, הם נשברים. אפילו אהרן אינו מסוגל לעצור את ההתדרדרות המהירה כל כך.

כאשר יורד משה מן ההר, ורואה את השבר הגדול, הוא עושה מעשה מדהים – **בלי לפנות אל הקב"ה ולקבל את רשותו**, הוא שובר את הלוחות שהם "מַעֲשֵׂה אֱ-לֹהִים". בדרך קיצונית זו, הוא משדר לעם ישראל, מסר של עצמאות מוחלטת. בהמשך, הוא עולה אל ה', ומנהל אתו משא ומתן, כדבר "אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ", ומצליח להשיג את מבוקשו – מניעת השמדת עם ישראל כולו.

לאחר הפעולות הללו, אך טבעי הוא, שהלוחות השניים לא יהיו מעשה א-להים ב-100% אלא :

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פֶּסֶל לְךָ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִי וְכָתַבְתִּי עַל הַלַּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלַּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ

וכאן משתלב מדרש חז"ל בצורה טבעית ביותר. עד היום לא שמענו על תורה אחרת, מלבד זו שנמסרה לעם ישראל על ידי משה רבנו, שכל תפקידו הוא העברה של הדברים.

אך תהליך הגמילה של עם ישראל מן התלות, והמעבר לחיים עצמאיים, מחייב רושם גם בלימוד התורה, ואת האפקט הזה, אנו משיגים על ידי התורה שבעל פה. אם התורה שבכתב, היא כל כולה מסר מלמעלה, בו אין אף אדם אינו מעורב, הרי שהתורה שבעל פה, היא יצירה אנושית, הנסמכת על המפגש בין הציווי הא-להי מלמעלה, והשכל האנושי מלמטה.

כאשר דורשים חז"ל את המילים "**על פי** הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" כמורות על התורה שבעל פה, הם פשוט מסכמים את התהליך שעובר עם ישראל, מן ההקשבה הפסיבית והתלותית של העבד באדונו, לעבר החיים העצמאיים שלהם כבעלי בְּרִית עם הקב"ה.

שבת שלום
יעקב (יוק) מאיר